p-îngă [1]) *ré(ę)că* [2]). *A fâcu căs* [3]). *Iâşti mulţ acúma acólo, ţâşti múltâ ţîgănítii* [4]).

E. PETROVICI

4. NOTE ISTROROMÂNE

În cursul cercetărilor dialectale pe care le-am întreprins în vara anului trecut la Românii din Istria, în comuna Seiane (Jeiă'n), am reexaminat — cu unul din subiectele cu care am lucrat acolo, cu Ive Doricich, de 25 de ani — lista de cuvinte pe care Matteo Bartoli, a urmărit-o acum treizeci de ani, în toate localităţile istroromâne, şi pe care a publicat-o Sextil Puşcariu în *Studii Istroromâne*, vol. III, p. 99—141. Am întreprins această investigaţie (repetăm, numai asupra graiului din Seiane, şi cu ajutorul unui singur informator), cu scopul de a vedea ce schimbări s'au produs — în curs de trei decenii dela cercetările atât de pricepute ale ilustrului linguist italian — în alcătuirea acestei liste şi în aspectul fonetic al elementelor care o compun.

Expunem mai jos, în ordinea alfabetică a formelor dacoromâne la care se referă, notele noastre. Aceste note scot la iveală sinonime care lipsesc la informatorii lui Bartoli. În cea mai mare parte aceste sinonime sunt (probabil) inovaţii în graiul din Seiane. Am numărat 72 de asemenea atestări nouă. Aceste, adăugate la cele câteva cazuri (în număr de 9) de atestări de sensuri deosebite faţă de listele lui B., sau de pierderi de cuvinte, sau de forme (22 în total), pot fi de folos studiilor noastre de geografie linguistică şi în special de lexicologie. Notele noastre remarcă apoi un număr (de 31) de pronunţări deosebite faţă de cele semnalate de Bartoli.

---

[1]) « Pe lângă ».

[2]) « Râu » < sârb. *reka* « idem ».

[3]) « Case ».

[4]) Materialul de mai sus, cu excepţia formelor precedate de [II] a fost cules dela *Stánoję Stáņcović*, poreclit *Stan a lu Purśé'l*, de 30 de ani: *am treizăz' dă aį*. A învăţat la şcoală *doi aį*: *scriu cártii*. Părinţii îi sunt *d-aśi dîn sat*. Tatăl său e *coritár*. Subiectul e şi el tot *coritár*, dar lucrează şi la cariera de piatră de lângă sat: *lucréz îm maidán* (sârb. *màjdan* « mină »).

Formele precedate de [II] au fost auzite dela subiectul al doilea, *Dragol'úb Vasílcović*, de 17 ani. La şcoală a umblat *treį aį*. De când a părăsit şcoala a fost cioban: *am păzît crápilię mędlię*.

BDD-A14893 © 1936-1938 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:54

Evident că e cu neputință să se deducă din comparația notelor noastre cu lista lui B. măsura transformării graiului din Seiane în trei decenii. Se poate avea totuși un indiciu. « Inovațiile » în graiul informatorului nostru și pronunțările deosebite ne indică ritmul grăbit în drumul spre slavizare a fraților noștri din Seiane: partea covârșitoare a « inovațiilor » și a rostirilor deosebite se explică prin slavi și numai în extrem de mică măsură prin influență italiană. Avem astăzi, cu materialul de limbă cules pentru Atlasul linguistic român, o imagine amplă asupra graiului actual din Seiane. Examinarea acestui graiu, ne va da putința să stabilim cu exactitate stadiul lui actual și măsura romanității sale actuale, ca mijloc de înțelegere între membrii care alcătuesc cea mai curată comună românească subt raportul etnic: Seiane.

adevăr: (atestă și) *je za siγúrno* (= « e drept » < cr. s i g u r n o, idem); *aị za siγúro* (= « e adevărat » < it.);

aer: (neagă *aịer bur* (?);

alaltăieri: (atestă) *ča mọåńt'e zi* (formă auzită de Maiorescu);

alaltăseară (atestă) ***ča mọåńt'é sẹęrą* ;

alb: (pronunță) *å'b°* (una din puținele forme în care am auzit un *-ụ*, respectiv un *-ọ* final șoptit);

albină: (pronunță) *al'bíra* (cu *l'* muiat, pentru care cf. S. Pușcariu, II § 77);

amânat: (pronunță) *amănå't* (deci cu *á* > *å* și cu *ă* protonic nesincopat, ca la S. Pușcariu, II 203);

apără: (atestă), *aparå'*; *ịo me ọåparu* (atestat de Byhan, p. 187 și considerat de S. Pușcariu, II, p. 234, ca dispărut din graiul istroromân);

apoi: (neagă *(mai) apoi*; admite restul);

arbore: (neagă pronunțarea *hárbur*; neagă și sensul de « albero » dat lui *lęmna*, care însemnează « lemnul de pus pe foc, lemnul de construcție »; atestă) *ọå'rbulu de vapór* (=« l'albero della nave »);— *sọå'd*, pl. *sọå'dure*;

asin: *å'siru*;

asină: *å'siriţę*;

astară: (atestă) *ọå's^{a}ra* (= « astășeară »);

așterne: (neagă *rastehni*, care înseamnează « răstigni »; atestă) *rastri'*;

BDD-A14893 © 1936-1938 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul”
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:54

azi dimineață: (pronunță) *seyútra*;

bătrân: (atestă și) *starăț* (: cr. s t à r a c = « moșneag »);

bea: (*surbi'* se zice, ironic, și despre om);

berbece: (pronunță) *bîrbęče*;

blăstăma: (atestă) *psuịi'* (; neagă *suịi'*);

bucată: (atestă și:) ũ *lic* de că'rne (: cr. l i k, - k a « bucată »);

butoiu: (atestă și:) *bari'la* (: it. b a r i l e = « butoiaș »; cunoscut și la Sloveni, b a r i l, idem, J. Valjavec, *Slovar slov-ital.* s. v.).

căldare: (pronunță:) tụortele de *cadọårę* (formă neatestată la Byhan și nici la Pușcariu);

câmp (neagă pronunțarea *câmpåńe*; rostește:) *campọå'ńe*;

câne: (neagă *brecu*);

cap: (neagă *glava*);

căprar: (atestă) *cozọå'r* (: cr. k o z a r, idem);

cărbune: (neagă forma *crburi de ărpe*; rostește:) *cṛburi de ă'rpi* (pentru care cf. S. Pușcariu, II, p. 143);

carte: (atestă și:) *yå'rta* (cu sensul de « scrisoare », ca și dr. și ar. *carte*; forma ir. e din cr. h a r t a idem; Th. Capidan, în DR. I 335-6, crede că sensul de « scrisoare » al slav. k n i g a este un calc după românește; forma cr. h a r t a e un împrumut românesc, reluat de Istroromâni);

casă: (atestă:) *prope de cọåsa* (deși ne-am aștepta să avem, în acest caz, ~ *de cọåsę*, cf. S. Pușcariu, II § 21);

cer « cielo »: (atestă) *čer* (numai în sens de « cerul gurii »);

cerbice: (pronunță:) *čerbi'če*;

cicer: (neagă *čičer*; atestă:) *fara å'pa* (alături de:) *ặntrę́y* (despre vin);

coace: ịo puru pără *cụoče*; când *ịe cụopta*, s-aw speči't ali, *ịe cụopta*;

coastă: (neagă sensurile: *costa* = « ossa » și *ụosele* = « costola »);

cot: (atestă și la J.:) *cúwetu*;

crăpa: (atestă și la J.:) *crepå* (= « a muri » despre animale și — glumeț, ca în ital. — și despre oameni);

cuc: (pronunță:) *cúcavița* (precizând că numai la Mune se zice *cúcovița*);

cumnat, cumnată: (neagă forma *cumnå'ta*);

cunună: (atestă forma:) *crúna* (și neagă *crona*);

cusutură: (neagă forma *săv*; rostește:) *șắvu*;

BDD-A14893 © 1936-1938 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:54

cuteza: (pronunță:) *nu se cutę'za furaśéi*;
cuvânt: (pronunță:) *beśęda* (ca la Byhan, 192);
deget: (pronunță:) *jåjet*;
deochia: (atestă și forma:) *io m-am ducl'å't*;
deschide: (neagă forma *raścl'i'de*);
desculț: (atestă și la J.:) *rascúț* (cu forma originară a prefixului slav, *raz-*);
desculța: *rascuțå*;
despărți: (atestă și:) *razdieli'* (formă mai apropiată de ceea a cr. r a z d i e l i t i cu același sens);
despoia: (pronunță:) *raspul'å'* (cu *-å'*, nu cu *-a*);
dimineață: *domarę́ța*;
douăzeci (și doi): (pronunță:) *dvaișét și doi* și *dvå'ișét și doi*;
fag: (rostește:) *o búcva* (cu *-a* nu cu *-ę*);
fecioară: (atestă:) *fętina țélița* (ca și în vechea românească și uneori popular și azi: *fată fecioară*);
foaie: (atestă:) *pę́na* și *frunza* (ca tirera);
foame: (atestă:) *fóme*;
frământa: (atestă și la J.) *miseę́*;
frică: (și:) *io åm frica* de urs;
fugă: (atestă și la J.) *fúya*;
furnică: (neagă forma *furmiga*);
ghiață: (atestă:) *gl'å'ța*;
ghindură: (accentuează:) *yl'i'ndura* și *yl'indúra*;
grec: (neagă forma *greg*; rostește:) *yɣč* pl. *yɣč* (< cr. g r k);
greer: (atestă) *čwîrčî'c* (cuvânt atestat a Byhan, 372: *tśŕtsek* < slov. č r' č ĕ k; forma noastră e luată din cr. č v r č a k);
greu: (neagă sensul de « difficile », care e) *tęśco* (< cr. t e ž k o; la Pușcariu, I 18/13 și II, 210, se dă forma *tesco*);
gusta: (atestă și:) *pocusi'* (= «a gusta vinul», atestat la Byhan, 312);
iarbă: (neagă forma *ią́'rva*);
iască: (pronunță:) *ią́'sca*; (atestă și:) *cresi'la* (< cr. k r e s i l o « schânteie »; în slov. « amnar »; slov. c r e i l n a g o b a = « iască »);
iederă: (atestă la J.) *brsl'å'n*;
iepure: (neagă forma *l'épure*);
îmbrăca: (rostește:) *ăvești'*;
înainte: (pronunță:) *rię́ńt'e*;

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BDD-A14893 © 1936-1938 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul”
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:54

încânta: (atestă:) *ducl'å* (cf. mai sus, s. d e o c h i a; evoluția de sens se datorește sensului dublu, de «a vrăji, a fermeca» și de «a deochia» al cr. -slov. o č a r a t i);

închega (atestă la J.) *lâpte poșcuti't* (cu grupul *sc* > *șc*, pentru care cf. Pușcariu, II, p. 120);

închide: (atestă și) *ăŋcl'i'de*;

inel: (rostește) *arịé* (cu *-é* nu cu *-ę́*);

înfășa: (neagă forma *ănfașęị*; rostește:) *ofașę́ị* (cu negativul:) *rasfașęị* (derivat cu prefixul *o-*, pentru care cf. Pușcariu, II, 205);

îngheța: (atestă și:) åpa s-aw *zaledít* (< cr. z a l e d i t i s e, idem);

înneca: (neagă *učide*);

înnegri: (atestă și:) *počṛni'* (< slov. p o č r n i't i, idem);

înșela: «a pune șaua»: (atestă) *pure tå'rnița*, ali *sela* poc că';

între: (neagă *ăntru*; rostește) *ắntre*;

judeca: (atestă și:) *ịudikę́ị*;

june: (atestă și:) *dečco* (< cr. d j e č k o idem) și *falụót* (< triest. f a l o t o = «scampaforca», «ștrengar»);

lac: (atestă la J.) *lå'c*; *ịézer* (= «iaz»);

lături: (atestă și la J.) *pomịị* (< cr., slov. p o m i j e, idem);

lemn: (neagă sensul de «Baum» și atribue acela de «Holz» formei) *lẹámna*; *lemăn*;

linge: (atestă și) *oblizę́ị* (direct din cr., slov. o b l i z a t i, fără amestecul lui *linje*, pentru care cf. Pușcariu II p. 223);

lume: (neagă *pre lume*);

luni: (neagă forma *luri*);

mie: (neagă *mil*; cunoaște numai:) *tå'wjîŋd* (< germ. t a u s e n d și) *tisút'* (< cr. t i s u ć, idem);

mincinos: (atestă și la J.) *lajl'i'w*; (atestă și:) *sli'păț*;

minte: (atestă și:) *mi'sla*;

noapte: (neagă pronunțarea; rostește:) *tóta nópta*;

nucă: (atestă) *nucu* (= planta și fructul, ca în ital. n o c e, slov. o r e h; cf. și analogia lui *mer*, pentru care cf. Pușcariu, II, p. 220);

BCU Cluj / Central University Library Cluj

păcurar: (neagă *pecurár*);

pântece: (neagă lui *ștúmihu* sensul de «pântece»);

paște: (atestă la J.) *på'ște* oịle (cu *șt* nu cu *st*, ca în alte localități, la Bartoli);

BDD-A14893 © 1936-1938 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul”
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:54

poimâne: (atestă numai:) *čá åta zi* (și neagă restul);
purcél: (atestă) *porkič*, plur. *porčič*;
râie: (atestă și la J.) *crå'ste*;
săpun: (pronunță) *jå'i̯fa*;
șarpe: (neagă pronunțarea *sårpe*; pronunță:) *șå'rpe*;
șase: (neagă pronunțarea *șåșe*; pronunță:) *șå'se*;
scaun: (atestă și:) *catri'da* (cf. ven. c a t r e d a, id.);
simți: (atestă) *ávdu* o rå'na (= « simt o durere »; calc după ital. s e n t i r e = « a simți » și « a auzi »; — remarcabilă extensiunea de sens dela « rană » la « durere »);
spate: (neagă pronunțarea *șpå'te*);
surd: (neagă existența lui *surd*);
turturea: (atestă:) *júna* (< cr. ž u n a « gheonoaie »);
umed: (atestă și:) *få'i̯tno*;
vechiu: (atestă și:) *starắ̆ț̆u* (dar neagă *stå'rațu*; cf. b ă t r â n);
venin: (atestă și:) *strup* (< slov. s t r u p, idem);
vie: (atestă și:) *rúja*;
vultur: (rostește:) *pel'uji'na* (= uligaie);
zadă: (rostește:) *zę́da* (cf. Pușcariu, II 220);
zeamă: (neagă forma *jęma*; rostește) *zęma*.

ȘT. PAȘCA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BDD-A14893 © 1936-1938 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul”
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-17 07:51:54